

Педагошки факултет у Сомбору
*Катедра за математику и методику наставе
математике*

Педагошко-психолошке основе почетне наставе математике

Методика наставе математике 1

Педагошко-психолошке основе

- Циљ МНМ- теоријско и практично оспособљавање студената за ефикасан и успешан рад у разредној настави математике:

Како треба организовати наставу и
ЗАШТО треба радити на одређени начин,
користити одређене методе, облике рада,
средства и сл.

Сагледати психолошке основе развоја детета па планирати делатност

- Процес планирања, организације и реализовања почетне наставе математике подразумева уважавање педагошких и психолошких основа:
- *Когнитивне могућности и способности ученика,*
- *Специфичности његовог сазнавања стварности,*
- *Карактеристике учениковог мишљења и*
- *Карактеристике интелектуалног нивоа.*
- Учење математике → подређено когнитивном развоју- успешно ако је усклађено са развојним интелектуалним нивоом

Педагошко-психолошке основе

- Наставни процес → мисаона активност ученика;
- МНМ одређује < нивое математичког мишљења и мисаоне операције у разредној настави.

➤ **Различити** математички садржаји (геометрија, аритметика, алгебра) → *различите мисаоне операције*

➤ Основни методолошки поступак:

од опажања ка апстрактном појму

Развој мишљења код деце

- Познавање фаза интелектуалног развоја деце:
 - *успешно усвајање математичких садржаја*
 - *правилан развој математичког мишљења.*

Развој математичког мишљења - оперативни принципи

- Како се по Piaget-овој теорији развојних фаза развија мишљење (математичко) код деце
- Модификација у теорију наставе – Aebli, Bruner, Galjperin, Lompscher
- Дидактичке последице (Dienes, Fricke, El, Winter)

Теорије развоја мишљења

- Piaget-ова конструктивистичка теорија
 - темељни значај за данашњу психологију мишљења
 - Општа концепција интелектуалног раз. (четири стадијума):
 1. **Сензомоторни** (до 2. год. старости)-
 - дете ограничено на директну интеракцију са средином
 - ***Овладава чулним искуствима битним за развој математичких појмова:***
 - говор, ход, координација покрета,
 - проналази скривен предмет, 1-1 кореспонденција,
 - показује на себи делове тела (5 делова),
 - из гомиле извлачи предмет по налогу, учи увиђањем.

Преоперациони стад. (2-6 год.)-

конкретна делатност и непосредно опажање:

- маипулише симболима средине,
- реконструише прошлост,
- прави планове за будућност,
- развија се појам класа (на сличностима)
- нису у стању да деле делове у целину.

- **Мишљење није реверзибилно (нема инверзије)-** услов за наредни стадијум
- Фокусирају се на статично (тренутно) стање- центрација
- **Неспособност конзервације-** центрација само једног краја

Ст. конкретних операција (7-11 год.)-

➤ Сложене менталне операције:

✓ додавање, одузимање, класификација, серијација

✓ **СВЕ СУ РЕВЕРЗИБИЛНЕ**

- Реалистична математика (PME теорија- Фројдентал)

- **Успешно „конзервирају”** појам

(дужина 6-7, материја 7-8, маса-тежина 9, запремина 12)

УСЛОВ:

реверзибилност мишљења и операција идентитета

Ограничено на искуствене појмове- непосредно опажање

* неспособност уопшавања

Важни аспекти менталног развоја:

- **Класификација**

(груписање према заједничким својствима)

- **Серијација**

(груписање према разликама)

- схватају транзитивност релације

Елементи вербално исказани → НЕМА СЕРИЈАЦИЈЕ

Разлог: неопходни материјални елементи за везивање менталних симбола

4. Ст. формалних операција (11. год.)-

- Формално-апстрактно мишљење, дедуктивно-хипотетичко закључивање
- Потпуно ослобађање од конкретних објеката, логичко расуђивање, формирање хипотеза, не описују већ објашњавају ситуације

Предшколски период:

критичан за развој менталних операција:

реверзибилности, идентитета, класификације, серијације, конзервације.

Према Пијаже-у: **не могу се убрзати**

Н. Аелі (1963):

Оперативна метода

- **Циљ**- увид у поступне кораке и њихову везу
Пијажеови стадијуми- нужни редослед етапа у развоју
мишљења

Суштинска разлика: **посматра их независно од
старости**

- Наглашава значај процеса учења за развој-
усмеравајуће учење (ШКОЛА)
- Дидактичко питање:
 - *Како се нека операција мишљења у глави ученика
може изградити, унапредити, учврстити?*

Операције мишљења као предмет оперативне методе - Пример из математике

- Сабирање природних бројева-
- Постигнуто када су обухваћене:
 - композиција (комутативност и асоцијативност)
 - реверзibilност (веза са одузимањем)
- Нпр. $4+3+6=6+4+3$
 $11+4=15$, јер је $15-4=11$

Поунутарњивање операције и оперативна обрада

- **Поунутарњивање** = поступност, у три нивоа:
- Конкретни ниво- ефективно извршавање на конкретном примеру
- Фигурални ниво – сликовит приказ
- Симболички ниво - симболизација, знакови операција
- Обезбедити да дође до процеса унутар ученика, који ће га кроз сталну сопствену рефлексiju о свом делању и опажању, довести до представе при чему *опажајна помоћ више није потребна*

Оперативна обрада

- **Продубљивање разумевања**
- Мењањем почетне ситуације у више смерова добија се **ПОКРЕТЉИВОСТ**
(Како? Шта? Када?)
- Још увек **нема аутоматизације**:
 - значење $3+5=$, $4+6=$,...у опажајном смислу,
 - **Које** предмете и особе можемо спојити на тај начин, измислите ситуацију, **како** то можемо представити цртежом, **шта** се дешава ако...?

Bruner-ова теорија о равнима апстракције (1974)

- **Развој процеса мишљења-**

- Не одвија се у временски одређеним етапама, него **истовремено**, у оквиру *различитих равни мисаоних представа* које су међусобно веома зависне.

Три равни:

- *акционо* представљање (конкретне радње)
- *иконично* представљање (слика, график)
- *симболично* представљање (систем знакова)

- Улога језика: ВОДЕЋА у интелектуалном развоју

- Развој процеса мишљења-
*добро координисање између различитих
равни*

Несклад → покретач **процеса развоја
мишљења**

Противречност ситуације-**интелектуални
развој**

Руска школа (Виготски, Гаљперин, Ломпшер)

- Периодизација развоја (6 фаза):
 - Непосредно емоционално општење (до 1. год.)
 - Предметно манипулативна делатност (1-3. год.)
 - Период игре (3-6. год.)
 - **Делатност везана за учење** (6-10 год.)
 - Друштвено значајна делатност (10-15 год.)
 - Фаза везана за учење и професију (15-18 год.)
- Од социјалног ка индивидуалном

Настава не следи развој - води га
теоријска знања, дедуктини начин закључивања

- Подстицати теоријско мишљење и развој сазнања у целини

анализирање, уочавање, извођење појединачних својстава

- Развијање способности потпуног овладавања апстракцијом
- *Потребно и најмлађе ученике упознавати са општи појмовима -у супротности са традиционалним приступом*

Импликације и закључци

- Тесна веза учења и умног развоја
- Савремени дидактички наставни системи→
 - *напредовање ученика према индивидуалним способностима и*
 - *правилно формирање математичких појмова,*
 - *развој мишљења.*

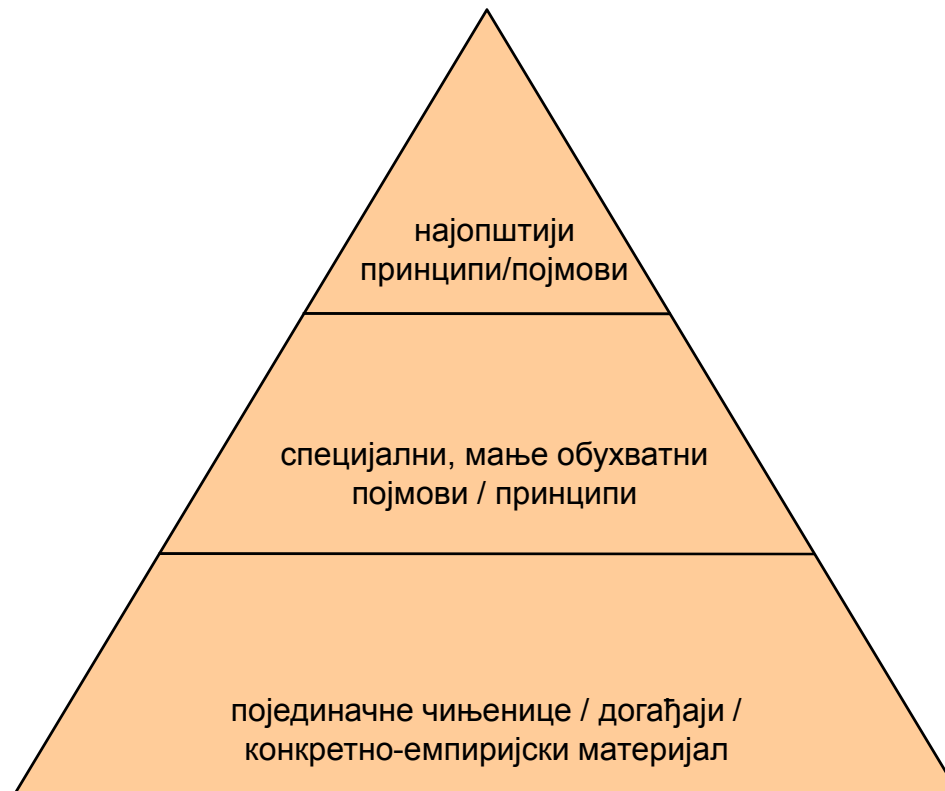
**Основношколски успех-база за касније
напредовање**

- *„Морамо да чујемо шта нам деца говоре и да одговоримо да нас могу схватити”*

(Елкајнд 1974)

- Методолошки поступак у настави математике – АИС принцип
 - „ИЗГРАДЊА” почетне наставе математике:
 - ✓ Са **конкретно-делатних** начина представљања **ка апстрактно симболичком**
 - ✓ **Важно: Ослобађање од конкретних представа, Више начина решавања- упоређивање, варирање ситуација.**

Организација когнитивне структуре по Ausubelu

- Најважнији услов за учење са разумевањем, **постојање когнитивне структуре код ученика**

- *„Када би целу психологију наставе свели на један једини принцип, он би гласио:*

најважнији фактор који утиче на учење је оно што ученик већ зна. Одредите прво то а затим поучавајте своје ученике”(Ausubel, 1980).

- Свакодневна искуства – најпоузданија основа
- Уклопити у когнитивну структуру –
уклопити у језички репертоар
(у речи и представе које су му најблискије)
- Језик знатно олакшава учење са разумевањем:
- Не само комуникативна улога (Piaget)
- Улога интегрисања и подстицања мишљења

„Језгро разумевања”

- *Што је могуће дубље укоренењено значење у когнитивну структуру ученика*
- **Формулисање:**
 - блиске ситуације и појмови
 - „очигледне” ситуације (упутства, скице)
 - „прилагођено формулисање” -
*пожељна вербална језгровитост и
јасна свест о предмету*

- **Брз прелаз на стручну формулацију –**

- језгро разумевања уопште не буде примећено или,
- пребрзо буде изгубљено,
- након *стручне формулације* темин се даље уопше *не помиње* -

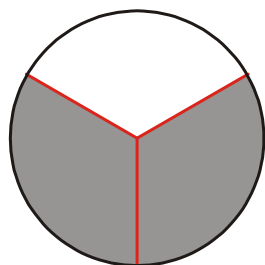
Додатни типови задатака разумевања

- Превођење стручних термина у очигледан свакодневан језик;
- Понављање очигледног језгра разумевања у другим примерима;
- Грешке на нивоу симболичке равни обијаснити на основу језгра разумевања (нпр. Зашто се при скраћивању $\frac{4}{9}$ не може добити $\frac{2}{3}$?)

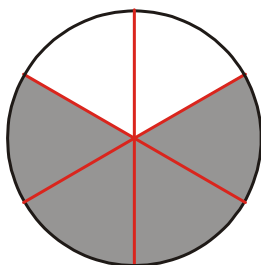
Пример – скраћивање разломака

- Скратити разломак –
свести га на разломак исте вредности са мањим имениоцем и бројиоцем (бројилац и именилац делимо истим бројем).
- *При објашњењу „скраћивања“, не враћамо се више на очигледно језгро разумевања*
- ***Како формулисати језгро?***
- Скратити разломак – учинити поделу грубљом.
- Целину делимо у мањи број сразмерно већих делова

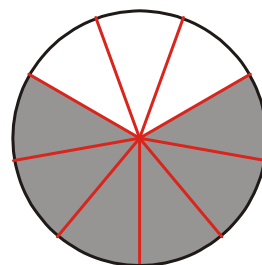
- Слика 1- Подела круга (целине) на једнаке делове
- Скраћивање са 2(с лева у десно)- у пола мање дупло већих делова

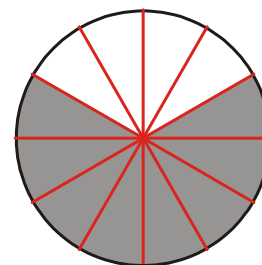
$$\frac{2}{3}$$

$$\frac{4}{6}$$

$$\frac{6}{9}$$

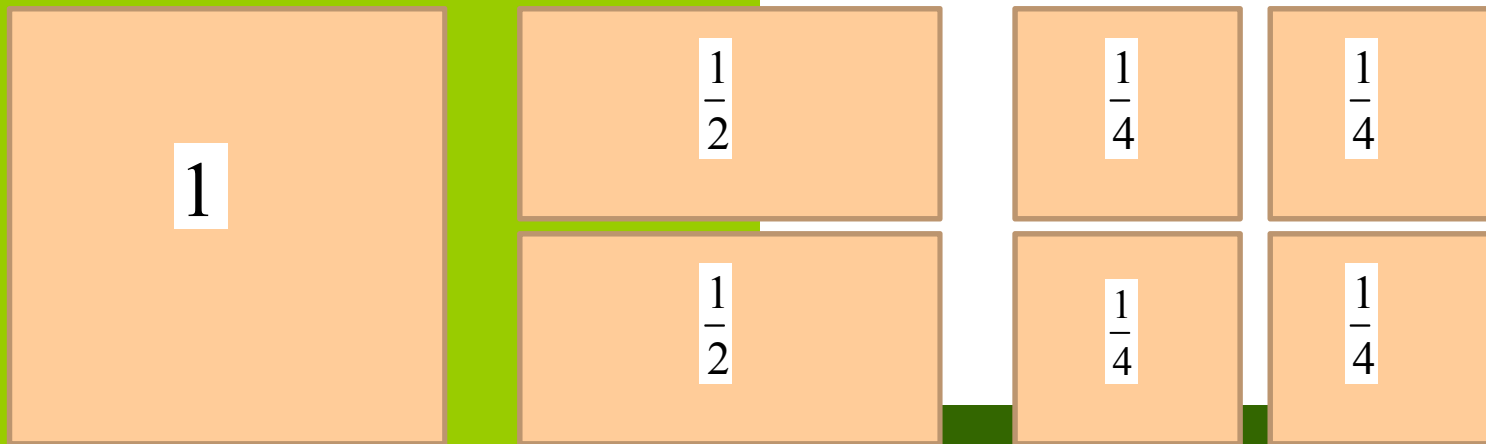

$$\frac{8}{12}$$

- **Закључујемо:** Делови целине су једнаки, односно $\frac{2}{3} = \frac{4}{6} = \frac{6}{9} = \frac{8}{12}$

- **Уочавамо:** бројилац 4 и именилац 6 - удвостручени
бројилац 6 и именилац 9 - утростручени
бројилац 8 и именилац 12 - четворостручени

Квадрат

$$1 = \frac{2}{2} = \frac{4}{4}$$

- Вредност разломка се не мења,
- Скратити не значи и умањити,
- **Посебна пажња** - формулисати језгро разумевања на свакодневном језику
- Задаци разумевања –
 - повезивање очигледних основа,
 - свакодневног говора и
 - стручног језика

- Памћење – аспект учења са разумевањем
- Умањити „трансфер заборављања“:
 - не прекидати везу са конкретном равни (примери)
 - задаци разумевања не само при обради већ и касније што чешће,
 - код учења новог градива, подсетити се раније наученог на конкретном примеру

Учење са разумевањем – уклапање у когнитивну структуру (Ausubel)

- **Опште представе**

(појмови из свакодневног живота, блиски, основни)

- **Изградити и формулисати „језгро разумевања”**
(говорни језик)

- **Предструктурирати наставне садржаје**
(кратак увид у тему и циљеве)

- **Прогресивна диференцијација, интегративно повезивање и разграничавање**

- **Трансфер заборављања**

- **Резимеи** (повезани са очигледним примерима)

- **Литература:**

Дејић, М., Егерић, М. (2010): *Методика наставе математике*. Београд: Учитељски факултет, стр. 31-42.

Срдачан поздрав и добро здравље

доц. др Бојан Лазић